

ARHEOLOŠKI ODJEL (PODODJELI ZA PRAPOVIJESNU ARHEOLOGIJU, ANTIČKU ARHEOLOGIJU I ARHEOLOGIJU SEOBE NARODA I SREDNJEG VIJEKA)

2000. GODINA

IZLOŽBE

Pododjel za prapovijesnu arheologiju postavio je i otvorio (9. listopada) u Pokrajinskom muzeju u Celju, Slovenija, izložbu "UMJETNOST PRETPOVIJESTI ISTOČNE SLAVONIJE I BARANJE", autorice Jasne Šimić. Tom prigodom tiskano je i novo izdanje kataloga izložbe, prevedenoga na slovenski jezik. Ova je izložba postavljena prvi puta u Muzeju Slavonije u Osijeku 1995. godine, te u Arheološkom muzeju u Zadru 1997. godine.

Slika 1,2 - Otvorenje izložbe "Umjetnost pretpovijesti istočne Slavonije i Baranje" u Pokrajinskom muzeju u Celju. Snimio: M. Radić.

Na velikoj izložbi "HRVATI I KAROLINZI" što je u prosincu otvorena u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, Pododjel za arheologiju seobe naroda i srednjeg vijeka sudjelovao je s nekoliko predmeta.

U sklopu kulturno-tradicijske manifestacije Etno sajam, koja se prvi puta održala 21.-22. listopada istodobno u nekoliko baranjskih mjesta, u Vardarcu je postavljena prigodna izložba većeg dijela posuda iz paljevinskog groba brončanodobne skupine s južno-transdanubijskom inkrustiranom keramikom, pronađenoga 1999. godine u Vardarcu, u Ružinoj ulici.

TERENSKA ISTRAŽIVANJA I ARHEOLOŠKI NADZOR

Na prapovijesnom i srednjovjekovnom nalazištu ČEPIN-OVČARA/TURSKO GROBLJE obavljeno je četvrto arheološko istraživanje. Trajalo je od 21. 8. do 21. 9., pod vodstvom Jasne Šimić, a financirano je sredstvima Ministarstva za kulturu Republike Hrvatske.

Istraživana je unutrašnjost prethodne godine otkrivene prostorije (u kojoj je nađena nadgrobna ploča) i prostorije usporedne s njom. U objema je otkopano mnoštvo srednjovjekovnih grobova, od kojih su poje-

dini imali i priloge, kao npr. grob djeteta s pojasnom kopčom, brončanom srmom i naušnicom. Pronađena su i četiri srebrna novčića, u vremenskom rasponu od početka 13. do prve polovine 16. stoljeća.

Osim srednjovjekovnih nalaza, istražen je i manji dio prapovijesnog - neolitičkog naselja sopotske kulture koje se nalazi ispod srednjovjekovnog kulturnog sloja. Kratki izvještaj o iskopavanju J. Šimić je objavila u Obavijestima HAD-a 1 za 2001. godinu.

Na višeslojnom prapovijesnom nalazištu ALJMAŠ-PODUNAVLJE, u središtu mjesta, obavljen je prvi dio zaštitnog arheološkog istraživanja na mjestu izgradnje crkve Svetišta Gospe od utočišta. Iskopavanje je trajalo od

Slika 3 - Dvostruki grob (grobovi 3 i 3A) u prostoriji 3.
Snimila: J. Šimić.

26. 10. do 16. 12., pod vodstvom Jasne Šimić i uz sudjelovanje većeg broja arheologa i studenata arheologije. Istraživanje je financiralo Ministarstvo za kulturu Republike Hrvatske, uz pomoć Županije Osječko-baranjske.

Istražena je površina od 511,5 m², a radilo se Harrisovom metodom stratigrafskih jedinica. Otkopani su ostaci temelja starije crkve podignute u 18. st., uz koju je bilo nekoliko grobova, te ostaci prapovijesnih naselja iz srednjeg i kasnog neolitika (sopotska kultura), ranoga eneolitika (badenska kultura) i srednjeg brončanog doba (slavonsko-srijemska vatinska kultura i daljsko-bjelobrdska skupina). Prikupljena je vrlo velika količina raznovrsnog arheološkog materijala. Jedan od najvrijednijih nalaza je antropomorfni idol, pronađen u sloju iznad sopotske zemunične jame.

U baranjskom mjestu ZMAJEVCU tijekom ljeta je obavljen drugi nastavak istraživanja kasnoantičke nekropole, pod vodstvom Slavice Filipović, voditeljice Pododjela za antičku arheologiju. Iskopavanje je financirano od Ministarstva za kulturu Republike Hrvatske, a trajalo od 1. 7. do 31. 7. Radilo se prema Harrisovoj metodi stratigrafskih jedinica, a istražena je površina od 170 m² i otkopan 21 grob.

24. ožujka i 14. travnja obavljena su manja sondiranja na prapovijesnom i srednjovjekovnom lokalitetu JENDEK kod MARIJANACA, nedaleko Donjeg Miholjca. To je utvrđeno naselje podignuto vjerojatno u mladem željeznom dobu, a korišteno i u srednjem vijeku. Sondiranje je rezultiralo manjom količinom srednjovjekovne i latenske keramike. Sudjelovali su voditelji svih triju pododjela Arheološkog odjela (J.

Šimić, S. Filipović i M. Radić).

Tijekom godine obavljen je i arheološki uviđaj i nadzor nad iskopima i zemljanim radovima na području Osijeka, uglavnom u Donjem gradu i Retfali, te u Šljivoševcima, gdje su uz župnu crkvu otkriveni kameni temelji i ljudske kosti. U Bilju je obavljen uviđaj nad iskopom u Petefijevoj ulici, gdje su u rovu duž ceste pronađene ljudske kosti i srednjovjekovne i rimske opeke.

Voditelji Pododjela za prapovijesnu arheologiju i Pododjela za arheologiju seobe naroda i srednjeg vijeka rekognoscirali su nalazišta u okolici Antunovca, nedaleko Osijeka. Obišli su prapovijesno neolitičko nalazište sopotske kulture kod pustare Seleš, prapovijesno i antičko nalazište kod Cerenkove pustare i srednjovjekovno nalazište Madarski atar.

NOVE AKVIZICIJE

U Pododjel za prapovijesnu arheologiju je mimo arheoloških iskopavanja, sondiranja i rekognosciranja, pristigla skupina neolitičkih nalaza sopotske kulture s pustare Seleš, dar Branka Vadjla iz Osijeka. Pododjel za antičku arheologiju dobio je brončanu ručku nađenu pokraj Tenjskog Antunovca, također dar B. Vadjla i keramičku rimsku lampicu iz Osijeka, dar Zorana Iličića.

PUBLICIRANJE

J. Šimić je u knjizi Retfala. Prilozi za proučavanje povijesti grada Osijeka, u izdanju Dobrovoljnog vatrogasnog društva Retfala, Hrvatskog instituta za povijest - Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavonskom Brodu i Njemačke narodnosne zajednice, Zemaljske udruge Podunavskih Švaba u Hrvatskoj, objavila prilog Retfala od neolitika do srednjeg vijeka.

U izdanju Muzeja Slavonije Osijek i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, objavljena je knjiga J. Šimić, Kulturne skupine s inkrustiranom keramikom u brončanom dobu sjeveroistočne Hrvatske.

2001. GODINA

IZLOŽBE

Izložba Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika iz Splita "HRVATI I KAROLINZI", na kojoj je s nekoliko izložaka sudjelovao Pododjel za arheologiju seobe naroda i srednjeg vijeka Muzeja Slavonije u Osijeku, gostovala je u Brescii, Italija.

TERENSKA ISTRAŽIVANJA I ARHEOLOŠKI NADZOR

Od 12. 3. do 5. 5. obavljen je nastavak zaštitnog iskopavanja na lokalitetu ALJMAŠ-PODUNAVLJE, pod vodstvom J. Šimić. Nastavljeno je i završeno istraživanje višeslojnog prapovijesnog lokaliteta, pri čemu je istražen velik broj naseobinskih objekata neolitičke sopotske, eneolitičke badenske i kostolačke kulture, te daljsko-bjelobrdske skupine i srijemsko-slavonske vatinske kulture srednjega brončanog doba. U jednoj velikoj badenskoj jami, uz mnoštvo raznovrsnih nalaza, pronađen je i antropomorfnu idol, te potpuni goveđi kostur. Iskopavanje je rezultiralo vrlo velikom količinom raznovrsnih predmeta spomenutih prapovijesnih kultura, a J. Šimić o njemu je napisala prilog za Obavijesti HAD-a 3 za 2001. godinu.

Slika 4. - Kostur goveda u jami badenske kulture (SJ 59).
Snimila: J. Šimić.

Uzorci kostiju iz badenske jame i školjaka i puževa iz brončanodobne jame poslani su na analizu u Laboratorij C14 Instituta "Ruđer Bošković" u Zagrebu, a u Zavodu za anatomiju na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu u tijeku je osteološka analiza.

Od 13. 8. do 19. 9. obavljeno je i peto istraživanje lokaliteta ČEPIN-OVČARA/TURSKO GROBLJE, financirano od strane Ministarstva za kulturu RH, a pod vodstvom J. Šimić. Iskopana su 32 groba od kojih su poneki sadržavali nešto brončanog nakita: S-karičice, spiralice, kolutiće, kopče za odjeću, čavli i drugi željezni predmeti, a najbogatiji je bio grob djevojke (?) s pet S-karičica, prstenom, ametistnim poliedarskim i valjkastim staklenim perlama, te srebrnim novcem ugarskog kralja Ladislava 1. iz 11. stoljeća. To je prvi grob bjelobrdske kulture pronađen na ovom lokalitetu, datiran novcem i s bogatim priložima.

Pronađena su još četiri srebrna novčića u vremenskom rasponu od 11. do druge polovine 15. stoljeća.

Ispod grobova svugdje se pojavio neolitički sloj s nalazima i ostacima naseobinskih objekata sopotske kulture i mnoštvom raznovrsnih neolitičkih predmeta. Radilo se metodom stratigrafskih jedinica.

J. Šimić je o iskopavanju objavila prilog u Obavijestima HAD-a 1 za 2002. godinu.

Osteološki materijal iz grobova nalazi se na antropološkoj analizi u Zavodu za arheologiju HAZU u Zagrebu.

Slika 4. - Pogled na južni dio prostorije 2 s grobovima.
Snimila: J. Šimić.

U ZMAJEVCU, Baranja, završen je treći nastavak istraživanja kasnoantičke nekropole pod vodstvom S. Filipović, financiranog od Ministarstva za kulturu RH. Trajalo je od 26. 9. do 27. 10. Istražena je površina od 220 m² i otkopano 35 grobova.

Tijekom jeseni obavljen je prvi dio zaštitnog iskopavanja u OSIJEKU, Donji grad, VOJARNA-"STUDENTSKI DOM", u jugozapadnom dijelu velikog vojnog kompleksa, na mjestu izgradnje budućeg studentskog doma. Istraživanje je financiralo Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, a radovima je rukovodila S. Filipović.

Prije početka iskopavanja, od 27. 9. do 13. 10., obavljeno je geofizikalno istraživanje lokaliteta pod vodstvom dr. Branka Mušiča s Univerze v Ljubljani, Filozofskog fakulteta-Oddelka za arheologiju i uz nadzor S. Filipović. Cilj ovoga istraživanja bio je geofizikalnim metodama: Georadar (GSSI SIR-3z 200 MHz antena), Geoelektrično kartiranje (Geoscan RM 15) i Magnetometrija (Geometrics G 858), locirati ostatke arhitekture antičke Murse, kako bi se moglo planirati arheološko istraživanje.

Iskopavanje je trajalo od 5. 11. do 3. 12. i istražena je površina od 100 m². Zbog nepovoljnih vremenskih uvjeta je prekinuto i nastaviti će se u 2002. godini.

I tijekom 2001. godine obavljani su brojni uviđaji i nadzor nad različitim iskopima i zemljanim radovima u Osijeku, u Retfali i Donjem gradu, a jedno od njih (Retfala-Petefijeva ulica) rezultiralo je pronalaskom jame s keramičkim ulomcima kasnobrončanodobne belegiške skupine.

Obavljen je i nadzor nad iskopom u Kopačevu na lokalitetu Mali Sakadaš, no bez nalaza.

NOVE AKVIZICIJE

U Arheološki odjel je mimo iskopavanja dospjelo nekoliko predmeta. Pododjel za prapovijesnu arheologiju otkupio je bakrenu sjekiru i brončani kelt (šuplju sjekiru) nađene u blizini Brijesta. Darovani su slijedeći predmeti:

- bakrena sjekira nađena u Čemincu u Baranji, dar V. Štefaneca iz Čemince,
- skupina prapovijesne i srednjovjekovne keramike s nalazišta Sveti Đurađ-Ribnjak, dar S. Gradašćevića iz Donjeg Miholjca,
- mala skupina prapovijesne keramike s nalazišta Gaj Dolac/Vražje brdo kod Đakovačkog Piska, dar S. Gradašćevića iz Donjeg Miholjca.

Pododjel za antičku arheologiju dobio je ulomak rimske vojne dipolome s Dragojlovog Brijega blizu Kneževih Vinograda u Baranji, dar Ivana Bračevca.

Za Pododjel za arheologiju seobe naroda i srednjeg vijeka otkupljeni su pozlaćena srebrna igla i prsten,

nađeni na lokalitetu Širine-Šumarine kod Belog Manastira u Baranji, a darovani su slijedeći predmeti:

- nekoliko ulomaka gotičkog kamenog portala nađeni u Osijeku pri obnovi tvrđavskih bedema, predao ih je T. Papić iz Državne uprave za zaštitu kulturne baštine,
- ulomak srebrne gotske (?) fibule, nađene na terenu Šumarine, nedaleko Popovca u Baranji, dar ing. I. Bračevca iz Osijeka.

PUBLICIRANJE

U Osječkom zborniku 24-25, objavljena su dva rada kustosa Arheološkog odjela: Brončano i starije željezno doba na području grada Osijeka, J. Šimić i Dvije srednjovjekovne podne pločice iz Đakova u Muzeju Slavonije u Osijeku, M. Radića. M. Bulat, umirovljeni arheolog Muzeja Slavonije, u istom je Osječkom zborniku objavio dva rada: Neobjavljeni rukopis ing. Radoslava Franjetića "Keltske ljevaonice i topionice željeza kod Osijeka" i Novi rimski vojnički natpis iz Novog Naselja kod Pakraca.

U časopisu *Histria antiqua* 9, Pula, u izdanju Međunarodnog istraživačkog centra za arheologiju Brijuni - Medulin, objavljen je članak J. Šimić, Istraživanje neolitičkog lokaliteta Hermanov vinograd u Osijeku.

U Obavijestima HAD-a 1, za 2001. godinu, J. Šimić je objavila prilog Četvrti nastavak istraživanja u Čepinu-Ovčara/Tursko groblje.

J. Šimić je u Obavijestima HAD-a 2, za 2001. godinu objavila prikaz radova s arheološkom tematikom u Osječkom zborniku 24-25, a u Obavijestima HAD-a 3 za 2001. godinu, članak Aljmaš-Podunavlje, zaštitno istraživanje višeslojnog prapovijesnog nalazišta.

OSTALO

U vrijeme trajanja izložbe "Umjetnost pretpovijesti istočne Slavonije i Baranje" u Pokrajinskom muzeju u Celju (4. 9. 2000. - 4. 5. 2001.), autorica izložbe i kataloga, J. Šimić, održala je tamo predavanje o temi vezanoj uz izložbu.

J. Šimić je, također, održala predavanje o neolitičkom nalazištu Hermanov vinograd u Osijeku, skupini studenata arheologije s Ljubljanskog sveučilišta, koji su na studijskom putovanju kroz sjevernu Hrvatsku posjetili Osijek i Muzej Slavonije.

Na kraju, spomenimo i to da je nakon nekoliko desetljeća uređena i potpuno obnovljena radna soba voditeljice Arheološkog odjela.

Dr. sc. Jasna Šimić
voditeljica Arheološkog odjela